

valgets Mindretals Begne. Den ærede Justitsminister (Klein) forekom mig nemlig at stille Sagen paa et fuldkommen rigtigt Standpunkt, og det var vistnok to store Sandheder, han udtalte, naar han sagde, dels at der var nogen Overdrivelse ved Siden af endel Berettiget i de Klager, som der lød om Manglerne ved Ændesforholdet, og dels at man ikke maatte tro, at man kunde søge Narfagen til de fremkomne uheldige Forhold udelukkende i Lovgivningingen, men at den for en væsentlig Del og for den overveiende Del havde sin Narfag i de sociale Forholds Udsvikling, og at det var en Udsvikling, som kun ad social Veie kunde forandres, men ikke ad Lovgivningens Veie. Men naar man deraf vilde drage den Slutning, at der ikke var Noget at gjøre i dette Forhold ad Lovgivningsveien, en Slutning, som den ærede Justitsminister ikke drøg, men som det forekom mig, det ærede Medlem for Veile Amts 3die Valgkreds (H. Nielsen) saa vel som det ærede Medlem, der talte efter ham, vare tilbøielige til at drage, tror jeg, at denne Slutning vil være overilet. (H. Nielsen: Det var ikke ganske den Slutning). Det forekom mig, at det ærede Medlem dog kom til det Resultat, at for Lovgivningingen var der ikke Noget at gjøre i denne Sag, men at man maatte se gennem Ævnet, gennem sin Maade at være paa at udjævne det Misforhold, der var fremkommet. Nu skal jeg paa ingen mulig Maade undervurdere Rigtigheden af den Betragtning, at man vil komme ud over en stor Del af de stedfindende Mangler ved fra begge Sider at møde hinanden i Rærlighed, men paa den anden Side kan det ikke negtes, at naar man maa erkjende, at der gennem mangfoldige forskjelligartede Forhold virkelig er blevet skabt en Land, som er gunstig for Kontraktbrud og ugunstig for den strenge og tro Opfyldelse af Kontrakten, og naar dernæst de sociale Forhold have stillet sig saaledes, at navnlig den ene Part, nemlig Ændet, er kommet til med Hensyn til Brud paa Kontrakter og Ophævelse af Kontrakter at staa for saa vidt gunstigere, som det ikke behøver at frygte for ikke at ville kunne faae anden Anvendelse for sine Kræfter, saa er der en Opfordring til at undersøge og overveie, om Lovgivningingen nu virkelig byder den anden Part — naturligvis begge Parter, men dog væsentlig den ene — tilstrækkeligt Bærn mod Kontraktbrud. Thi det er dog Noget, vi Alle sammen vilde være enige om, at det lige saa meget er i Ændets som i Husbondens Interesse, at Kontrakten ikke kan brydes, uden at det medfører Birkninger for den Paagjældende, som han i alt Fald kommer til at føle. Der er noget i høi Grad Demoraliserende deri, noget, som i det Hele nedbryder ikke blot den retlige, men ogsaa den moralske Følelse hos de Paagjældende, og der er vistnok en dobbelt Opfordring til at overveie, om der ikke er noget at gjøre, naar man dog maa erkjende, at ogsaa Lovgivningingen paa dette Punkt har været i ikke ringe Grad medvirkende til at stille

Husbonden ugunstigere, end han tidligere stod, navnlig ogsaa efter Ændeloven af 10 Mai 1854; og det tror jeg ikke, man kan benegte. Mindretallet har tilladt sig i Betænkningen at paavise, hvorledes Lovgivningingen ikke just i selve Ændelovgivningingen, — thi den har man jo kun meget lidt rørt ved — men derimod ved Reformen paa andre Punkter er kommen til at gjøre betydelige Indgreb i den faktiske Stilling, som de Paagjældende stod i overfor hinanden. — Vanskelighederne og Ulemperne fremtræde jo som sagt i Særdeleshed med Hensyn til den store Letfindighed, der er hos Ændet paa Landet til at bryde de indgaaede Kontrakter. I Kjøbstæderne og Kjøbenhavn tror jeg ikke man mærker saa syndeligt til noget Saadant. Det ligger tilbøieligt i Forholdene, tilbøieligt deri, at i Kjøbenhavn og Kjøbstæderne er Ændet dog væsentlig et Medlem af Huset, af Familien, en Medhjælp i Husstanden. Paa Landet fremtræder Ændet i alt Fald ved de større Udsatere jo væsentlig som Arbejdere (Modsigelse). Ja, det er jo dog ganske tydeligt, at det ikke saameget er en Virksomhed med selve Husgerningen, man søger paa Landet, som væsentlig med Hensyn til Bedriften. Faktisk er det jo, at Klagerne lyde meget stærkere fra Landet end fra Kjøbenhavn og Kjøbstæderne. Derom ere jo de skriftlige Udtalelser fra Landboforeningerne et godt Vidnesbyrd; det tror jeg ikke man kan negte. Men som sagt overfor dette Brud staa Husbonden virkelig temmelig værgeløs, det er ham yderst vanskeligt at finde Ændet. Men selv om han finder det, vil han væsentlig være lige nær, thi han vil i Reglen ikke kunne komme til at indtale nogen Erstatning hos det. For det Meste vil det ikke have Noget, hvori han kan søge sin Ret, og, som jeg har tilladt mig at paapege, har Kontraktloven i høi Grad affaaert ham Midlerne til at kunne gaa videre i at søge sin Ret til Erstatning hos den Paagjældende, ved forskellige Bestemmelser, som man i og for sig ikke kan Andet end fuldkomment billige. Derfor er man nødt til, hvad man da forøvrigt fra første Færd af har indset, at søge at opretholde dette Kontraktforhold, hvad ellers ikke er Tilfældet med Kontrakter, gennem Straffebøder, men ogsaa paa dette Punkt er jo Stillingen bleven forværret for Husbonden derved, at Bøderne ikke mere kunne indbrives hos den Paagjældende, og at de affones paa en hel anden Maade end Ændeloven af 10de Mai 1854 tænkte sig. Det synes jeg ikke, man kan bestride. Jeg har ikke tilladt mig særlig at dvæle ved den Forandring af Forholdet, som skulde være skabt ved Loven af 29de Marts 1867 angaaende Skudsmaalshøger, thi jeg tror ikke, at den har saa meget at gjøre med den Side af Sagen, som fortrinsvis forekommer mig at være den, der fortjener at paatales. Ganske vist har jeg ingensinde ment, at denne Lov af 1867 egentlig var noget særdeles Selbdt; men paa den anden Side kan man, forekommer det